

NORGES HØYESTERETT

Den 27. mai 2024 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falkanger, Steinsvik og Stenvik i

HR-2024-957-U, (sak nr. 24-065755STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

Påtalemyndigheten

(politiadvokat Terje Nedrebø Michelsen)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder begjæring om ransaking etter anmodning fra franske myndigheter i forbindelse med straffesak i Frankrike.
- (2) Franske myndigheter etterforsker et terrorangrep 9. august 1982 rettet mot en jødisk restaurant i Paris. Seks personer ble drept og et tyvetalls personer skadet. Ifølge franske myndigheter stod den militante palestinske gruppen Abu Nidal bak angrepet. Fire personer er siktet for drap og drapsforsøk, deriblant A, som ble pågrepet og utlevert fra Norge til Frankrike høsten 2020. Han har siden desember 2020 vært varetektsfengslet i Frankrike.
- (3) Franske myndigheter har ved rettsanmodning 24. mars 2023 bedt norske myndigheter om bistand til ransaking og beslag hos fem personer med vitnestatus i saken. Dette er for det første siktedes ektefelle, B, og for øvrig siktede og Bs fellesbarn. De har alle bopel i X. På denne bakgrunn begjærte PST 14. mars 2024 ransaking i medhold av straffeprosessloven § 197 første ledd, jf. § 192 tredje ledd.
- (4) Telemark tingrett avsa 22. mars 2024 beslutning der begjæringen om ransaking ikke ble tatt til følge. Tingretten mente at siden forholdet begjæringen gjaldt ville ha vært foreldet etter norsk rett, kunne den ikke tas til følge.
- (5) Påtalemyndigheten anket beslutningen.
- (6) Agder lagmannsrett avsa 17. april 2024 kjennelse der anken ble forkastet. Lagmannsretten var enig med tingretten i at begjæringen ikke kunne tas til følge siden forholdet ville ha vært foreldet etter norsk rett.
- (7) *Påtalemyndigheten* har anket kjennelsen til Høyesterett. Det anføres at det ikke kan innfortolkes i utleveringsloven § 24 et krav om at det forholdet begjæringen gjelder, ikke skal være foreldet. Det vises blant annet til at bestemmelsens tredje ledd ikke har noen henvisning til lovens § 9 om foreldelse ved utlevering, noe som ville ha vært naturlig dersom ikkeforeldelse var et krav. Det vises også til at en naturlig tolkning av ordlyden i § 24 tredje ledd

tilsier at det kun er et krav at den aktuelle handlingen er kriminalisert, slik det også ble lagt til grunn i Gulating lagmannsretts kjennelse 26. juli 2010 (LG-2010-76323).

- (8) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at det er en videre anke over kjennelse. Utvalgets kompetanse er derfor begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og lovtolkning, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd.
- (9) Utgangspunktet etter utleveringsloven § 23 a første ledd er at begjæringer om rettslig bistand fra utenlandske myndigheter så vidt mulig skal etterkommes. Ved avgjørelsen av om rettsanmodningen fra franske myndigheter i dette tilfellet likevel ikke kan tas til følge, har lagmannsretten tatt utgangspunkt i § 24 tredje ledd første punktum. Denne lyder slik:

«Begjæringen kan ikke etterkommes dersom den handling forfølgningen gjelder, eller en tilsvarende handling, ikke er straffbar etter norsk lov, eller dersom den etter bestemmelsene i §§ 4–6 ikke kan begrunne utlevering.»
- (10) Lagmannsretten formulerer det springende punktet i saken på følgende måte:

«Som det går frem av PSTs begjæring og tingrettens beslutning så er sakens rettslige hovedspørsmål betydningen av at det straffbare forholdet som ligger til grunn for rettsanmodningen (drap og drapsforsøk 9. august 1982) er foreldet etter norsk rett, herunder om det skal innfortolkes et krav om at det straffbare forholdet ikke er foreldet i vilkåret om dobbel straffbarhet, jf. utleveringsloven § 24 tredje ledd.»
- (11) Etter lagmannsrettens vurdering innebærer unntaket i utleveringsloven § 24 tredje ledd at utlevering ikke kan skje om forholdet ville vært foreldet etter norsk lov.
- (12) Ved avgjørelsen av om lagmannsrettens kjennelse må oppheves på grunn av feil lovtolkning, har ankeutvalget delt seg i et flertall og et mindretall.
- (13) Flertallet, *dommerne Falkanger og Stenvik*, er kommet til at anken fører frem.
- (14) Unntaket i utleveringsloven § 24 tredje ledd gjelder som nevnt dersom den handlingen som straffesaken i utlandet gjelder, eller en tilsvarende handling, «ikke er straffbar etter norsk lov». Spørsmålet er om dette innebærer at det forholdet begjæringen gjelder, ikke må være foreldet etter norsk rett.
- (15) Et lignende straffbarhetsvilkår gjelder ved utlevering til utlandet etter lovens § 3 første ledd. Utlevering kan bare skje «når handlingen, eller en tilsvarende handling, etter norsk lov kan medføre fengsel i mer enn 1 år». Formuleringen «eller en tilsvarende handling» innebærer at det ikke kreves at den konkrete handlingen rammes av gjerningsbeskrivelsen i en norsk straffebestemmelse. Det er «tilstrekkelig at handlingstypen er kriminalisert i norsk lovgivning», jf. Ot.prp. nr. 30 (1974–1975) side 27.
- (16) Forskjellen mellom de to bestemmelsene ligger i at det ved utlevering etter § 3 første ledd kreves at straffeforfølgningen i utlandet gjelder en handling av en viss *alvorlighet* – handlingstypen må etter norsk lov kunne medføre fengsel i mer enn 1 år – mens § 24 tredje ledd ikke oppstiller en tilsvarende kvalifikasjon for å etterkomme en begjæring om rettslig bistand. Kvalifikasjoner for bruk av tvangsmidler er regulert i § 24 første ledd, sammenholdt med de reglene i straffeprosessloven som det der er vist til. Disse kvalifikasjonene er oppfylt i denne saken.

- (17) Det må anses på det rene at det ikke ligger implisitt i straffbarhetsvilkåret i utleveringsloven § 3 første ledd at adgangen til å reise straffesak eller fullbyrde idømt straffansvar ikke må være foreldet etter norsk lov. Dette følger av at § 9 inneholder et særskilt unntak for tilfeller hvor foreldelse har inntrådt.
- (18) Etter flertallets syn må straffbarhetsvilkåret i utleveringsloven § 24 tredje ledd forstås på samme måte som straffbarhetsvilkåret i § 3 første ledd. Det betyr at handlingstypen må være kriminalisert i norsk lovgivning, men ikke at foreldelse ikke må være inntrådt. En slik forståelse er etter flertallets syn forenlig med ordlyden i § 24 tredje ledd.
- (19) Heller ikke bestemmelsen i utleveringsloven § 24 første ledd første punktum kan tolkes slik at den oppstiller et vilkår om at forholdet ikke må være foreldet etter norsk lov. Bestemmelsen regulerer, slik flertallet ser det, hvilke tvangsmidler som kan anvendes, og hvordan og på hvilke vilkår det kan skje. Ved avgjørelsen av hvilke tvangsmidler som kan anvendes, er det avgjørende om den aktuelle handlingen, eller en tilsvarende handling, er kriminalisert i norsk lov, og hvilken strafferamme som gjelder for den aktuelle handlingstypen. Hvorvidt forholdet er unntatt fra straffeforfølgelse i Norge på grunn av foreldelse, inngår ikke i denne vurderingen.
- (20) Utleveringslovens kapittel V om rettslig bistand inneholder videre ikke noen særskilt regel om foreldelse, slik kapittel I har i § 9. Enkelte av begrensningene og unntakene i kapittel I er gitt tilsvarende anvendelse i saker om rettslig bistand som involverer bruk av tvangsmidler, gjennom henvisningen i § 24 tredje ledd til bestemmelsene i § 4 til § 6. Foreldelsesregelen i § 9 omfattes imidlertid ikke av de bestemmelsene som er gitt tilsvarende anvendelse. Når § 24 tredje ledd *ikke* henviser til § 9, er det naturlig å forstå det som uttrykk for et bevisst lovgivervalg om at foreldelse etter norsk lov ikke skal være til hinder for å etterkomme en anmodning om rettslig bistand.
- (21) Flertallet er etter dette kommet til at lagmannsrettens kjennelse bygger på feil lovtolkning.
- (22) Ankeutvalgets mindretall, *dommer Steinsvik*, er kommet til samme resultat som lagmannsretten.
- (23) Vilkårene for å etterkomme en begjæring som involverer bruk av tvangsmidler følger av utleveringsloven § 24.
- (24) Utleveringsloven § 24 første ledd første punktum slår fast at tvangsmidler, blant annet som nevnt i straffeprosessloven kapittel 15 og 16 om ransaking og beslag, skal kunne anvendes «på samme måte som i saker om lovbrudd av tilsvarende art som forfølges her i riket».
- (25) Videre angir § 24 tredje ledd første punktum to alternative situasjoner der en begjæring om bruk av tvangsmidler ikke kan etterkommes. Etter første alternativ kan en begjæring ikke etterkommes dersom «den handling forfølgningen gjelder, eller en tilsvarende handling, ikke er straffbar etter norsk lov».
- (26) Lagmannsretten har avslått begjæringen etter § 24 tredje ledd fordi handlingen ikke er straffbar etter norsk lov på grunn av foreldelse, men har ved tolkningen også sett hen til § 24 første ledd.

- (27) Etter mindretallets syn trekker ordlyden i § 24 første ledd – om at tvangsmidler skal kunne anvendes «på samme måte» som i saker om lovbrudd av tilsvarende art som forfølges i Norge – i retning av at det ikke gjelder noen videre adgang til å beslutte tvangsmidler ved bistandsanmodninger, enn i en tilsvarende sak under etterforskning i Norge.
- (28) Forarbeidene til utleveringsloven underbygger dette. I merknaden til § 24 første ledd i Ot.prp. nr. 30 (1974–1975) side 46 fremgår det at spørsmålet om bruk av tvangsmidler «skal behandles etter samme regler som gjelder for saker om lovbrudd av tilsvarende art som forfølges her i riket». Om uttrykket «tilsvarende art» vises det til merknadene til § 15 første ledd på side 42:
- «Første ledds første punktum bygger på det prinsipp at det er norsk straffeprosesslov som er avgjørende for i hvilken utstrekning tvangsmidler kan anvendes. Fra dette prinsipp er bl.a. gjort det avvik at bruk av tvangsmidler ikke er betinget av at den konkrete handling er straffbar etter norsk lov, men av at tvangsmidler kunne vært anvendt under en sak om et tilsvarende lovbrudd som ble forfulgt her i landet. I dette ligger dels at tvangsmidler kan anvendes til tross for at handlingen ikke undergitt norsk straffemyndighet, og dels at handlingen i tilfelle må bedømmes som om den var rettet mot norske interesser.»
- (29) Betydningen av foreldelse er ikke drøftet. At et forhold er foreldet har imidlertid betydning for adgangen til å benytte tvangsmidler etter norsk straffeprosesslov, som etter departementets uttalelser er det «avgjørende» for i hvilken utstrekning tvangsmidler kan anvendes. Virkningen av foreldelse er at handlingen ikke kan straffes, jf. straffeloven § 85. I slike tilfeller vil ikke grunnvilkåret for bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler være oppfylt.
- (30) Hva som ligger i formuleringen «sak om et tilsvarende lovbrudd», er samtidig noe uklart. En nærliggende forståelse er at det ikke kreves at den konkrete handlingen er straffbar etter norsk rett, men at det må foretas en hypotetisk vurdering basert på en tilsvarende handling begått i Norge eller av en norsk borger, jf. særlig de unntakene departementet trekker frem avslutningsvis.
- (31) Ut fra ordlyden og forarbeidene finner mindretallet det tvilsomt om utleveringsloven § 24 første ledd i det hele tatt åpner for å ta en begjæring om bruk av tvangsmidler til følge i en situasjon der straffeprosessuelle tvangsmidler ikke kunne ha vært anvendt dersom et tilsvarende lovbrudd var begått i Norge og var under etterforskning her.
- (32) Lagmannsretten har avslått begjæringen under henvisning til vilkåret om dobbelt straffbarhet i § 24 tredje ledd. Etter denne bestemmelsen kan en begjæring ikke etterkommes når den handling forfølgningen gjelder eller en tilsvarende handling, «ikke er straffbar etter norsk lov».
- (33) Mindretallet deler lagmannsrettens forståelse av ordlyden i § 24 tredje ledd. Uttrykket «ikke er straffbar» trekker i retning av at handlingen, eller en tilsvarende handling, rent faktisk må være straffbar i Norge på tidspunktet for begjæringen, og at også opphør av straffansvar ved foreldelse derfor har betydning. Både ordlyden i § 24 første og tredje ledd, samt forarbeidsuttalelsene gjengitt foran, trekker i retning av en konkret tilnærming til vilkåret om dobbelt straffbarhet, der det ikke er tilstrekkelig at handlingen etter sin art er kriminalisert. Mindretallet er videre enig med lagmannsretten i at verken reglene i utleveringskonvensjonen eller rettshjelpskonvensjonen gir anvisning på et annet tolkningsresultat.

- (34) Vilkår om dobbelt straffbarhet er formulert ulikt i ulike lovbestemmelser. Formuleringen i utleveringsloven § 24 tredje ledd avviker fra den i § 3 første ledd om dobbelt straffbarhet som vilkår for utlevering, men svarer langt på veg til formuleringen i jurisdiksjonsreglene i straffeloven § 5 første ledd nr. 1. Sistnevnte bestemmelse bruker formuleringen handlinger som «er straffbare» etter loven på handlingsstedet. At foreldelse inngår i kravet til dobbelt straffbarhet etter denne bestemmelsen, fremgår av forarbeidene, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 402.
- (35) Som flertallet fremhever, taler utleveringslovens system mot å anse vilkåret om dobbelt straffbarhet for utlevering i § 3 første ledd slik at foreldelse inngår. Dette fordi § 9 inneholder en særskilt bestemmelse om at foreldelse er til hinder for utlevering, som altså kommer i tillegg til § 3 første ledd. Men utleveringsloven kapittel V om rettslig bistand inneholder ikke noen tilsvarende særregulering av foreldelse. Systembetraktninger kan etter mindretallets syn ikke tillegges avgjørende vekt holdt opp mot en så vidt klar ordlyd i et hjemmelsgrunnlag for bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler. Også begrensningene som følger av § 24 første ledd taler for den tolkning som følger av ordlyden i tredje ledd. Mindretallet har heller ikke funnet rettskildemessige holdepunkter for at manglende henvisning til § 9 i § 24 tredje ledd gir uttrykk for et bevisst lovgivervalg.
- (36) Hensynet til et effektivt internasjonalt samarbeid kan tilsi å etterkomme begjæringer om bruk av tvangsmidler også ved etterforskning av forhold som er foreldet i Norge. Om slike hensyn skal lede til endringer i adgangen til tvangsmiddelbruk etter utleveringsloven § 24 tredje ledd, ligger imidlertid til lovgiver å vurdere. På denne bakgrunn har lagmannsretten etter mindretallets syn tolket utleveringsloven § 24 tredje ledd korrekt når begjæringen om gjennomføring av ransaking ikke er tatt til følge.
- (37) I samsvar med flertallets begrunnelse blir konklusjonen etter dette at lagmannsrettens kjennelse oppheves. Det samme må da gjelde tingrettens beslutning, som også bygger på feil lovtolkning. Det ligger utenfor ankeutvalgets kompetanse å ta stilling til påtalemyndighetens påstand om realitetsavgjørelse.
- (38) Avgjørelsen er truffet under dissens.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens kjennelse og tingrettens beslutning oppheves.

Kine Steinsvik
(sign.)

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Are Stenvik
(sign.)